

Academia aeterna

EESTI MUUSIKA-
JA TEATRIAKADEEMIA

Kontserdisari „Meistrid laval“

Trio Poll-Varema-Poll

Kavas

Mägi, T. Kõrvits, Eller, Lemba

29.11.2023 – 19.00

EMTA suur saal

„Meistrid laval“ on Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia (EMTA) kammermuusika sari, kus kõrgetasemeliste ja eriilmeliste kontserdikavadega esinevad EMTA õppejõud ja külalised.

Ester Mägi (1922–2021)

Klaveritrio d-moll (1951)

I *Adagio ma non troppo*

II *Variatsioonid Mart Saare teemale. Andantino*

III *Allegro molto*

Tõnu Kõrvits (1969)

„islands / saared“ (2023, esiettekanne)

I

II

III (*chaconne*)

IV (*hymn*)

Vaheaeg

Heino Eller (1887–1970)

Kaks lüürilist pala klaveritriole (1915)

nr 1 E-duur

nr 2 f-moll

Artur Lemba (1885–1963)

Klaveritrio nr 1 B-duur (1929)

I *Allegro moderato maestoso*

II *Scherzo*

III *Andante sostenuto*

IV *Finale. Allegro moderato*

Mari Poll (viul)

Henry-David Varema (tšello)

Mihkel Poll (klaver)

Täna­sel kontserdil kõlavad eesti klaveritrioloomingu paremikku kuuluvad teosed alates esimestest sellele koosseisule kirjutatud paladest eesti muusikas ja lõpetades täiesti uue klaveritrioga. Arvestades, et eesti helilooja poolt klaveritriole kirjutatud esimese helitöö ja hiljuti valminud uudisteose vahele jääb vaid veidi rohkem kui sajand, võib üksnes imestada, kui võrd intensiivne ja loomingu­liselt plahvatuslik on olnud eesti kammermuusika areng selle lühikese ajaloo vältel.

Kõik kontserdil esitatavad teosed on mõjutatud klassikalis-romantilise ajastu traditsioonidest ning neid võiks nimetada rahvus-, hilis- või uusromantilisteks. Selle all peaks eelkõige mõistma tunneterohket väljendust, kaunikõllalisuse taotlust, suurejoonelisust ning virtuoosset pillikäsitlust. Samuti on mitmes teoses kuulda impressionistlikke kõlamaailmu, mis on Eesti kaasaegsemale heliloomingule tihti iseloomulikud.

Klaveritrio žanri algusest eesti muusikas on põhjust rääkida seoses eesti esimeste professionaalsete heliloojate põlvkonna tekkega 19. sajandi lõpu ja 20. sajandi alguses. Tolle aja eesti heliloojate loomingu­sus on selgelt tunda Peterburi rikkaliku ja mitmekülgse muusika­elu mõjusid – omandas ju suur osa Eesti muusikutest kõrgema hariduse Peterburi konservatooriumis. Peterburist saadud professionaalsed oskused ja loomingu­line inspiratsioon olid oluliseks lähtealuseks eesti rahvusliku heliloomingu kujunemisel.

Eesti heliloomingu tähtsamaid alusepanijaid **Heino Eller** (1887–1970) oli üks neist eesti heliloojaist, kes õppis Peterburi konservatooriumis. Tema üliõpilasajast, täpsemalt aastast 1915 pärinevad **kaks lüürilist pala** klaveritriole, mis on teadaolevalt esimesed klassikalise klaveritrio koosseisule kirjutatud teosed eesti muusikas. Kuigi nii palas **nr 1 E-duur** kui eriti **nr 2 f-moll** on tunda tugevat vene romantilise muusika mõju, on neis ka juba tajutav Elleri isikupärane käekiri. Oma loomingu­sus ühendas

Eller klassikalise vormi ning harmooniakäsitlese põhjamaise koloriidiga, tabades ehk esimese heliloojana eestluse sügavamat olemust muusikas. Elleri kuulsaimad teosed, eestlaste jaoks lausa sümboolse tähendusega klaveripala „Kodumaine viis“ ning sümfooniline poeem „Koit“ on samuti pärit just tema Peterburi-ajast, kirjutatud Eesti Vabariigi sünniaastal 1918.

Elleri kaasaegne **Artur Lemba** (1885–1963) oli samuti tihedalt seotud Peterburiga. Ta alustas seal konservatooriumi üliõpilasena ning saavutas seejärel suure tunnustuse klaverivirtuosi ning õppejõuna. Konservatooriumi lõpueksamil esitas Lemba oma klaverikontserdi nr 1 G-duur, pälvides väikese kuldmedali pianisti ning suure hõbemedali komponistina – arvestades tolle aja Peterburi konservatooriumi kõrget taset, oli tegemist tõeliselt väljapaistvate saavutustega. 1910. aastal võttis Lemba osa Anton Rubinsteini nimelisest pianistide konkursist, kus jõudis kaheksa finalistide hulka koos selliste pianistidega nagu Artur Rubinstein ja Edwin Fischer. Erinevalt Ellerist ei otsinud Lemba heliloojana muusikast uuenduslikkust või rahvuslikku isikupära, vaid jäi truuks juba välja kujunenud klassikalis-romantilistele iluideaalidele.

Klaveritrio nr 1 B-duur on kirjutatud aastal 1929, mil Lemba elas taas Eestis, ning tegemist on esimese täiemahulise klassikalise klaveritrio kui žanri teosega eesti muusikas. Trio efektne klaveripartii on kirjutatud Lemba enda virtuosseid võimeid arvesse võttes, andes pianistile võimaluse igakülgelt särada. Tasakaaluks leidub trios hulgaliselt romantiliselt kauneid keelpillimeloodiaid, mis võimaldavad esile tulla viiuli ja tšello soojadel toonidel. Erilise poeetilise iluga paistab silma teose lüüriline kolmas osa, mis väärib kohta maailma triorepertuaari tähtteoste hulgas. Ülesehituselt on Lemba trio klassikaline, neljaosalise teose esimene ja viimane osa on sonaadivormis, aeglasele kolmandale osale eelneb särtsakas skertso.

Helilooja **Ester Mägi** (1922–2021) professionaalseks muusikuks kasvamine algas klaveriõpingutega, mis 1938. aastast jätkusid Tallinna konservatooriumi klaveriosakonnas, kus üheks tema klaveriõpetajaks oli ka Artur Lemba. Kahjuks (või õnneks) pidi Mägi klaveriõpingud käe haigestumise tõttu katki jätma ja 1946. aastal sooritas ta edukad sisseastumiskatsed Tallinna konservatooriumi kompositsiooniosakonda. Selle lõpetas ta 1951. aastal Mart Saare õpilasena. Viimase mõju ning armastust rahvaviiside vastu on tunda ka Ester Mägi loomingus, muuhulgas Mägi konservatooriumi lõpuaastal kirjutatud **klaveritrios d-moll**, mis jäi ka ainsaks klaveritrioks Mägi loomingus. Kuigi Ester Mägi varastes teostes annab tooni rahvusromantika, siis on klaveritrios juba aimata ka Mägi hilisemat lakoonilist, lüürikast kantud ülimalt isikupärast helikeelt. Trio on klassikalise vormiga, selle traditsioonilises ülesehituses ja motiivilises töötluses on aimata Mägi lemmikheliloojate Beethoveni ja Brahmsi mõju. Kõige isikupärasem ning võluvam on trio teine osa, variatsioonid Mart Saare lastelaulu „Tipa-tapa hällilaul” teemal, mis ennustab ette hilisema Mägi loomingu unikaalset helikeelt ning kõlamaailma.

Võrreldes paarkümmend aastat varem valminud Artur Lemba esimese klaveritrioga on Mägi trio väljenduslaad intiimsem, lakoonilisem, põhjamaiselt kargem. Samas ei puudu sealt ka särtsakalt karakterised, isegi virtuoossed löigud. Teoses tuleb esile eriti just hilisele Mägi loomingule iseloomulik omadus peegeldada muusikas midagi sügavalt rahvuslikku, eesti hingelaadile ainuomast, mis seob teda mõtteliselt näiteks Elleri ja Tubina loominguga.

Lüürilis-romantilist väljendust kannab kaasajal Eesti muusikas edasi helilooja **Tõnu Kõrvits** (s. 1969), kelle emotsionaalne, inimtunnetele poeesia kaudu tõlgendust otsiv looming on leidnud tee ühtviisi nii interpretide kui kuulajate südameisse. Tõnu Kõrvitsa teoste hulgast leiab kaks pala klassikalise klaveritrio koosseisule – „Head ööd” (1998) ja „Unesulased” (2006). Käesoleval kontserdil kõlab tema esimene

ulatuslikum, alles mõned kuud tagasi valminud neljaosaline teos klaveritriole pealkirjaga „**islands / saared**”. Helilooja Tõnu Kõrvits kommenteerib oma teost järgmiselt:

„Üks saar,” kirjutab D. Graham Burnett oma essees „Saarte koletislikkusest”, „on tükike maad, mis on taganenud maismaase maailma usust. See mõistagi tõstatab küsimusi selliste maavormide usaldusvääruse ja ustavuse osas, mis on nii otsesõnu pööranud selja geograafilisele solidaarsusele. Sedasorti vargsi hiiliv ärevus on tõenäoliselt mingil määral põhjuseks, miks figureerivad saared nii sageli suurtes teostes, mis räägivad reetmisest, üksildusest, hullumeelsusest ja meelegeitest.”“

Mihkel Poll

Mari Poll, Henry-David Varema ja Mihkel Poll on rahvusvahelise haardega interpreetid ning hinnatud pedagoogid, triona on nad tegutsenud 2013. aastast alates ja selle aja jooksul esinenud nii Euroopas, Venemaal kui ka Hiinas. Ansambli repertuaar hõlmab laia valikut muusikat Mozartist, Beethovenist ja Brahmsist kuni nüüdisheliloojate teosteni. Erilisel kohal on trio repertuaaris eesti helikunst, sealhulgas klassikute nagu Artur Lemba ja Heino Elleri teosed, aga ka meie kaasaegsete – Erkki-Sven Tüüri, Arvo Pärdi ning Riho Esko Maimetsa looming. 2021. aasta sügisel ilmus Triol Poll-Varema-Poll eesti heliloojate klaveritriodest ka album, mille andis välja Poola plaadifirma DUX. Albumile on salvestatud Heino Elleri, Arvo Pärdi, Artur Lemba ja Riho Esko Maimetsa muusika ning selle esitluskontserdid toimusid muuhulgas Berliini Konzerthausis ja Hamburgi Elbphilharmonie's. 2023. aastal pälvis trio Eesti Kultuurkapitali helikunsti sihtkapitali aastapremia laiahaardelise ja rahvusvahelise kammermuusika-aasta eest.

Mari Poll-Novaković (1987) alustas viiuliõpinguid Nõmme Muusikakoolis Leila Eespere juures ning jätkas Tallinna Muusikakeskkoolis Tiiu Peaske ja Hiljem Ivi Tiviku käe all. Keskkooli lõpetades sai ta Manchesteris Chethami Muusikakoolis (Chetham School of Music) prof Jan Repko viiuliklassis. Edasised õpingud jätkusid Londoni Kuninglikus Muusikakolledžis, kus Poll-Novaković omandas bakalaureusekraadi prof Jan Repko juhendamisel ja magistrikraadi ning *Artist Diploma* koos *Junior Fellow* tiitliga prof Radu Blidari juures. Hiljem lisandus ka solistidiplom Norra Muusikaakadeemiast Peter Herresthali juhendamisel.

Mari Poll-Novaković on andnud kontserte mitmel pool maailmas nii solisti kui ka kammermuusikuna. Ta on esinenud koos Pariisi orkestri, ERSO, Tallinna Kammerorkestri, Pärnu Linnaorkestri, Trondheimi sümfooniaorkestri, Liverpool Mozart orkestri, RCM nüüdismuusika ansambli, Harrow' sümfooniaorkestri ja Norra Raadio orkestriga. Ta on üles astunud Wigmore Hallis, Cadogan Hallis, Bridgewater Hallis, Oslo ja Flagey kontserdimajades, Casa da Músicas jt kontserdipaikades ning osalenud

sellistel festivalidel nagu Bergeni rahvusvaheline festival, Ultima Contemporary muusikafestival, Courcheveli muusikafestival, Bowdoin Summer muusikafestival, Lausanne Duo Masterclass, Kuressaare Kammermuusika Päevad jt. Poll-Novaković on võitnud arvukalt auhindu nii Eesti kui ka rahvusvahelistel konkurssidel, sh Tagore kuldmedali (2012), esikoha CSMUNICAJA solistide konkursil (2011), III koha Vibrarte rahvusvahelisel viiuldajate konkursil Pariisis (2011), esikoha Derek Butler London Prize konkursil (2011) ning pälvinud mitmeid stipendiume.

Aastatel 2014–2019 töötas Poll-Novaković Stavangeri sümfooniaorkestri 2. kontsertmeistrina, samuti on ta olnud külaliskontsertmeister Kristiansandi sümfooniaorkestris, Norrbotten NEO ansambelis, Norra Kammerorkestris, Bodo Sinfoniettas ning abikontsertmeister Stockholmi Filharmooniaorkestris. Alates hooajast 2019/2020 töötab ta Rahvuskooper Estonia orkestri kontsertmeistrina. Samast hooajast on ta ka Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia viiuliõppejõud. Mari Poll-Novaković mängib Eesti Pillifondi poolt talle kasutada antud Nicolaus Gagliano viiulil (1723), mille omanik on Aare Kaarma.

Henry-David Varema (1969) on lõpetanud Tallinna Konservatooriumi Peeter Paemurru juhendamisel, täiendanud end Müncheni Kõrgemas Muusikakoolis Walther Nothasi tšelloklassis ja Berliini Kunstide Ülikoolis prof Wolfgang Boettcheri käe all ning omandanud doktorikraadi Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias. Aastatel 2003–2009 oli ta Berliinis resideerunud rahvusvaheliselt hinnatud keelpillikvarteti Petersen Quartett liige, mille koosseisus esines ta mainekates kontserdisaalides nagu Carnegie Hall, Wigmore Hall, Müncheni Herkulesaal, Theatre de Chatelet, Zürichi Tonhalle, Sydney Angels Place jm. Ta on olnud külaliskontsertmeister Müncheni Kammerorkestrites ja Auckland Philharmonia sümfooniaorkestris ning töötanud ühe hooaja Sydney sümfooniaorkestri tšellorühma abikontsertmeistrina. Kammermuusikuna annab ta regulaarselt kontserte Ivari Ilja, Mihkel Polli, Sten Lassmanni,

Anna-Liisa Bezrodny, Triin Ruubeli, Mari Poll-Novakovići, Johanna Vahermägi ja paljude teistega. Aastast 1997 on Varema töötanud Rahvuskooper Estonia orkestri soolotšellistina. 2001. aastast on Henry-David Varema EMTA tšello- ja kvartetiõppejõud (aastast 2016 professor) ning käeoleval ajal töötab ta EMTA loometegevuse ja välissuhete prorektorina.

Mihkel Poll (1986) alustas klaveriõpinguid Nõmme Muusikakoolis Helve Kuuskmanni juures, jätkas Tallinna Muusikakeskkoolis prof Ivari Ilja ja Maigi Pakri käe all ning hiljem Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias prof Ivari Ilja ja Guildhalli Muusika- ja Draamakoolis prof Ronan O'Hora klaveriklassis. 2016. aastal omandas ta EMTAs doktorikraadi. Mihkel Poll on osalenud edukalt arvukatel rahvusvahelistel ja üleriigilistel konkurssidel. Ta on esinenud paljudes Euroopa riikides, Venemaal ja USA-s, samuti mitmete orkestrite ees. Hiljutiste etteastete hulka kuuluvad ülesastumised koos Birminghami sümfooniaorkestri, Sarasota sümfooniaorkestri ja ERSOga.

Mihkel Polli repertuaar on žanriliselt ja ajastuliselt väga lai, hõlmates nii suurvorme kui ka miniatuure ning meistriteoseid Bachist Ligetini. Poll musitseerib sageli kammeransambrites koos eesti väljapaistvate lauljate ja instrumentalistidega, sh viiuldajannast õe Mari Poll-Novakovićiga. 2009. aastal ilmus Mihkel Polli esialbum 20. sajandi klaverimuusikaga maineka Soome plaadifirma Ondine all. 2015. aastal anti välja teine sooloplaat, millel kõlab Enescu, Bartóki, Tüüri ja Kõrvitsa looming. Poll on pälvinud Eesti Kultuurkapitali aastapremia (2004), Vabariigi Presidendi Kultuurirahastu noore kultuuritegelase preemia (2013) ning on Eesti Kultuurkapitali helikunsti sihtkapitali laureaat (2020) silmapaistva ja kõrgetasemelise loomingu tegevuse eest solisti ja kammermuusikuna. Mihkel Poll on Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia klaveriõppejõud ning alates 2018/2019 õppeaastast EMTA muusika interpretatsiooni osakonna peakoordinaator.

OOTAME KUULAMA

R 1.12 kell 19.00 / EMTA suur saal / tasuta

Mart Saar – luuletaja, lüürik, unistaja, müstik

Mart Saare klaveriprelüüdide loovuurimuslik tervikkäsitlus

Sten Heinoja (klaver)

Maksim Štšura, Sten Lassmann (ettekanded)

K 6.12 kell 19.00 / EMTA suur saal / pilet 15 € Piletikeskusest*

Klaverikunst

Peep Lassmann (klaver)

Kavas Messiaen, Saar, Eller, Tubin, Sumera, Kõrvits jt

L 16.12 kell 18.00 / EMTA suur saal / pilet 25/15 € Piletilevist

Jubilate. „Locus amoenus“

René Eespere 70

Maria Valdmaa (sopran), Toomas Vavilov (klarnet), Indrek Vau (trompet)

Tallinna Kammerorkester, dirigent Andres Kaljuste

*(üli)õpilased ja pensionärid tasuta

EESTI MUUSIKA-
JA TEATRIAKADEEMIA

Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia kontserdi- ja etenduskeskus

eamt.ee

emtasaalid.ee

facebook.com/muusikaakadeemia